

Per Flensburg

A. Kommentarer och frågor till KG Hammarlund

Din uppsats speglar samma sak som många andra av våra uppsatser gör: Förhållandet, rentav motsättningen, mellan ett formellt matematiskt och naturvetenskapligt tänkande och ett humanistiskt/samhällsvetenskapligt tänkande. För att använda Diltheys terminologi: Det första synsättet *förklarar*, det andra synsättet *förstår*. En förklaring innebär att en *orsak* beskrivs som en följd av en *verkan* och hur detta fungerar beskrivs av en teori, som kan ses som en förståelse av det aktuella problemområdet. Vi har här en likhet mellan de båda synsätten men samtidigt en skillnad eftersom naturvetaren i viss utsträckning kan manipulera *verkan* för att förbättra teorin. En historiker har en given *verkan*, men många tänkbara *orsaker*. Ditt exempel med mannen som för första gången på 65 år gräver upp sitt trädgårdsland är alldeles utmärkt och väldigt fascinerande. Personligen tror jag inte på någon av dina förklaringar eftersom det är första gången i sitt liv (i varje fall sitt vuxna liv) han gör detta. Jag tror att hans fru har gjort det tidigare, men nu har hon blivit så gammal att hon inte orkar eller möjligen blivit sjuk på något vis och därför måste hennes man göra det. I detta fall kan man enkelt avgöra vilken förklaring som är korrekt: Man beger sig till Sven Svensson den 18 oktober i år och frågar honom! Jag antar dock att datumet är en lapsus och du tänkte dig något i förfluten tid. Men så länge Sven Svensson lever och är vid sunna vätskor kan man fråga honom och få ett korrekt svar. Men jag har råkat ut för en märklig sak i detta sammanhang.

Det rör sig om min C-uppsats i idéhistoria. Den handlade om striden mellan positivister och interpretativister inom ADB-ämnet under tiden 1970-1990. Jag deltog själv i den och använde mig själv som källa. Enligt min mening var det den säkraste källan jag kunde få tag i. Men enligt mina lärare (två professorer) var det inte alls säkert. Tvärtom, vanligtvis accepterades inte detta, men man kunde göra ett undantag därför att jag hade med en del dokument och skrifter. Detta tyckte jag och tycker fortfarande är ytterst märkligt.

I övrigt delar jag din uppfattning om historieämnet, jag har ju drabbats av ett par metodkurser i mina studier och det sades rent ut att historia var ett metodfattigt ämne, man kan inte göra mycket annat än att skriva en berättelse. Men dessa kan bli väldigt levande. Jag har i år läst (eller rättare sagt lyssnat på) Per Anders Fogelströms böcker om Stockholm och Jan Guillous Arn-böcker. De ger en betydligt livligare mer förklarande bild av den tidens liv. Visserligen kan man förmoda att alla detaljer inte stämmer, t.ex. fanns, det enligt vad man vet, ingen Arn Magnusson i verkligheten. Men berättelserna hjälper otvetydigt mig att förstå de behandlade områdena på ett bättre sätt.

Jag har några frågor på din text:

Fråga 1.

Hur kan man avgöra om en artikel om t.ex. knektar och knektatorp i Tärby under 1800-talet är vetenskaplig eller skönlitterär eller något annat? (artikeln finns här: <http://tarbyff.se/Knektartarrby.pdf>) Enligt min mening är det en dokumentation av vilka soldater som bott på soldattorpen i Tärby socken plus en del bakgrundsmaterial om den indelte soldaten. Upphovsmannen, Bengt Fransson, var en vanlig bonde som bodde i Tärby.

Han hade inga akademiska examina. Men har hans skrift något vetenskapligt värde och i så fall varför?

Fråga 2.

Jag har för mig att jag någonstans har läst att Giambattista Vico sagt att historien ständigt omtolkas, dagens historia skiljer sig från morgondagens. Men min fråga är: Varför har du inte tagit upp Vico, som i sin *Scienza Nuova* lagt grunden till modern historievetenskap?

Fråga 3.

Du beskriver i din uppsats två paradigmer, det paradigmatiska och det narrativa och antyder att det senare ersatte det tidigare. Har jag rätt om jag tror det hände kring 80-90-talet? Har du någon uppfattning om varför detta skifte i tankestilar uppkom?

B. KG Hammarlund (KGH) svar och svarskommentarer till Per Flensburg (PF)

PF Fråga 1: Hur kan man avgöra om en artikel om t.ex. knektar och knektatorp i Tärby under 1800-talet är vetenskaplig eller skönlitterär eller något annat? (artikeln finns här: <http://tarbyff.se/Knektartarrby.pdf>) Enligt min mening är det en dokumentation av vilka soldater som bott på soldattorpen i Tärby socken plus en del bakgrundsmaterial om den indelte soldaten. Upphovsmannen, Bengt Fransson, var en vanlig bonde som bodde i Tärby. Han hade inga akademiska examina. Men har hans skrift något vetenskapligt värde och i så fall varför?

KGH Svar på PF fråga 1: Tveklöst har Franssons text ett potentiellt värde för historievetenskapen just som dokumentation, som förteckning över platser och personer, på samma sätt som en arkivförteckning eller en bibliotekskatalog. Däremot kan den knappast betraktas som ett vetenskapligt arbete, till exempel saknas källhänvisningar vilket gör det tidsödande att kontrollera uppgifter och fylla luckor. En förteckning eller en katalog är inte heller en historisk framställning om vi med det menar något mer än en återgivning av data utan också ser det som nödvändigt att dessa data infogas i en tolkning, en historisk berättelse.

PF Fråga 2: Jag har för mig att jag någonstans har läst att Giambattista Vico sagt att historien ständigt omtolkas, dagens historia skiljer sig från morgondagens. Men min fråga är: Varför har du inte tagit upp Vico, som i sin *Scienza Nuova* lagt grunden till modern historievetenskap?

KGH Svar på PF fråga 2: Min ambition har inte varit att skriva en uttömmande historiografisk översikt, så Vico och en lång rad andra historiker och historiefilosofier får finna sig i att utelämnas. Vico har ofta setts som en föregångare när det gäller hans tanke att varje samhälle bara kan förstås utifrån dess egna referensramar och föreställningar, insikten att 'The past is a foreign country: they do things differently there' (Hartley 1953/2002:23). Jag är dock för dåligt inläst på Vico för att fullt ut kunna relatera hans tankar till dagens historieepistemologiska teorier.

PF Fråga 3: Du beskriver i din uppsats två paradigmer, det paradigmatiska och det narrativa och antyder att det senare ersatte det tidigare. Har jag rätt om jag tror det hände kring 80-90-talet? Har du någon uppfattning om varför detta skifte i tankestilar uppkom?

KGH Svar på PF fråga 3: 1980–90-tal är nog en bra tidfästning för skiftet. Peter Aronsson har lite tillspetsat kallat det för etablerandet av en ”praktisk postmodernism”, präglad av

”en minskad förklarande ambition och ökande ambition att nå fram till ett nytt perspektiv på något som någon tidigare inte iakttagit, en ny berättelse som inte tidigare förts fram. Det betyder att (---) det förklarande momentet inte uppfattas som avgörande för det vetenskapliga värdet” (Aronsson 1997:65).

Här har förstås inflytandet från postmoderna teoretiker liksom från vad som kallats ”den språkliga vändningen” (the linguistic turn) och ”den narrativa vändningen” (the narrative turn) spelat roll, där arbeten som Hayden Whites *Metahistory* (utgiven redan 1973) och F K Ankersmits *Narrative Logic* varit betydelsefulla. Som alltid handlar det om en utdragen process, som från sekelskiftet och framåt blir föremål för diskussion i historievetenskapliga antologier (t ex Roberts 2001, Robinson 2011). Skiftet har förstås en förhistoria: redan under 1960- och 1970-tal ser vi hur socialhistoria, arbetarhistoria, kvinnohistoria genom nya perspektivtaganden omtolkar det redan kända snarare än kartlägger vita fläckar med den Rankeska ambitionen att slå fast *wie es eigentlich gewesen*.

Referenser:

Ankersmit, Franklin Rudolf (1983): *Narrative logic: a semantic analysis of the historian's language*. The Hague: Nijhoff.

Aronsson, Peter (1997): *Historisk forskning på väg – vart? En översikt över avhandlingar och forskningsprojekt vid de historiska universitetsinstitutionerna samt en kritisk granskning av den officiella vetenskapliga debattens form och funktion i Sverige 1990-1996*. Växjö: Högskolan i Växjö.

Hartley, Leslie Poles (1953/2002): *The Go-Between*. New York: The New York Review of Books.

Roberts, Geoffrey (red.) (2001): *The history and narrative reader*. London: Routledge.

Robinson, Alan (2011): *Narrating the past: historiography, memory and the contemporary novel*. New York: Palgrave Macmillan.

White, Hayden V (1973): *Metahistory: the historical imagination in nineteenth-century Europe*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.